

Η σιωπή της φωτογραφίας, Π. Ριβέλλης

(Από τις πρώτες φωτογραφικές μηχανές)

Η φωτογραφία από τη διεύθυνση <http://www.terrapapers.com/?p=26758>

Πλάτωνας Ριβέλλης

Η σιωπή της φωτογραφίας

Η φωτογραφία μιλάει με τη σιωπή της. Αυτή η πρωταρχική αρετή και δύναμή της τείνει να λησμονηθεί. Η φωτογραφία, σαν βουβή που είναι, δεν μπορεί ούτε να φλυαρεί ούτε να φωνάζει. Για να μπορέσει να πει, ή καλύτερα να ψιθυρίσει, κάτι, πρέπει πρώτον να νιώσει έντονη την ανάγκη - αφού απαιτείται προσπάθεια, για να παραβιάσει τη σιωπή της - και δεύτερον να βρει τον λιτότερο και αποτελεσματικότερο τρόπο, για να το πετύχει.

Επειδή μάλιστα αυτή η υπόγεια διατύπωση τού λόγου της δεν επιδέχεται επεξηγήσεις, επιβάλλεται η έκφρασή της να χαρακτηρίζεται από μεγάλη ακρίβεια, αλλά ταυτόχρονα και από μια πολυσημία που θα διευρύνει τις δυνατότητες επικοινωνίας της.

Ο λόγος της φωτογραφίας πρέπει να είναι σαν τον λόγο της Πυθίας και τον λόγο της Ποίησης. Για να το πετύχει αυτό η φωτογραφία, έχει στο οπλοστάσιό της πολύ λίγα εφόδια. Όλα μάλιστα μοιάζουν τεχνικά και τεχνητά, ενώ είναι ουσιαστικά και εκφραστικά. Το κάδρο, η γωνία λήψης, η αφαίρεση, οι χώροι χωρίς πληροφορίες, και πάνω από όλα η μοναξιά και η σιωπή που συνοδεύουν κάθε φωτογραφία.

Στις μέρες μας η σιωπή έχει πάψει να αποτελεί αρετή. Η αφαίρεση αντιμετωπίζεται σαν απειλή. Το κάδρο θεωρείται περιορισμός και αναχρονισμός. Η γωνία λήψης δεν πρέπει να φαίνεται καθοριστική, ακόμα και όταν είναι. Ο λόγος της Πυθίας είναι ύποπτος. Οι πολυσημίες ενοχλούν, ενώ τα συνθήματα καθησυχάζουν. Πριμοδοτούνται οι κραυγές, τα μεγάλα μεγέθη, οι υπογραμμίσεις, το προφανές. Η σιωπή ξεχάστηκε, γιατί ενοχλεί και προκαλεί αμηχανία. Η μοναξιά της κάθε φωτογραφίας, που τόσο συχνά προδίδει τις αδυναμίες του φωτογράφου, αντικαταστάθηκε από τις σειρές και τις ομοιογραφίες. Η ταυτολογία έγινε συνώνυμη του περιεχομένου και η τυπολογία από στοιχείο φόρμας μετατράπηκε σε αυτονόητο στοιχείο ύφους. Στη μετάλλαξη αυτή συνέβαλε όλη η αντίστοιχη μετατόπιση του κόσμου των εικόνων. Της ζωγραφικής, του κινηματογράφου, της τηλεόρασης, της διαφήμισης.

Η φωτογραφία ακολούθησε και αυτή, ξεχνώντας ότι για εκείνη η σιωπή, η ακρίβεια, η λιτότητα και η μοναχικότητα ήταν και είναι δομικά στοιχεία της ταυτότητάς της. Το βέβαιο είναι ότι, για να συνεχίσει να υπάρχει, αυτόνομη και συγκινητική, η φωτογραφία πρέπει να ανακαλύψει τη νέα της σιωπή, που θα γίνει αναγκαία και πάλι, όταν το προφανές και το θορυβώδες την κουράσουν.

Άρθρο του Πλάτωνα Ριβέλλη που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Φωτογράφος» (ένθετο της εφημερίδας «Καθημερινή») τον Οκτώβριο του 2000.
Όλες φωτογραφίες προέρχονται από την ιστοσελίδα του Πλάτωνα Ριβέλλη
<http://www.rivellis.gr/el/fotografies>

Ασκήσεις

1. Να αναζητήσετε το ειδικό λεξιλόγιο του κειμένου αλλά και των εννοιών που θεωρείτε ότι έχουν κάποιο ενδιαφέρον για εσάς, και να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα: Στην πρώτη στήλη να γράψετε τις έννοιες, στη δεύτερη τον ορισμό/σημασίες τους και στην τρίτη δικές σας προτάσεις που θα εμπεριέχουν τις συγκεκριμένες έννοιες, αλλά εν είδει συμβουλών σε έναν φίλο σας που τώρα ξεκινά να πειραματίζεται με τη φωτογράφιση. Για την εργασία σας μπορείτε να αντλήσετε υλικό από [αυτόν τον ιστότοπο](#).

ΕΙΔΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Έννοιες	Ορισμός/σημασίες	Συμβουλές σε έναν νέο φωτογράφο
...	...	...
...	...	...
...	...	...

2. Μιλώντας για τον «λόγο» της φωτογραφίας, ο Πλάτωνας Ριβέλλης αναφέρεται: α) σε κάποιες βασικές αρετές του και β) στα μέσα που διαθέτει. Να τα καταγράψετε και να τα αιτιολογήσετε.
3. Στις μέρες μας η σιωπή έχει πάψει να αποτελεί αρετή ... κινηματογράφου, της τηλεόρασης, της διαφήμισης. Στην παράγραφο αυτή ο Ριβέλλης επικρίνει την εποχή μας, αναφερόμενος στον λόγο της φωτογραφίας.
 - Πώς αντιλαμβάνεστε τη φράση οι πολυσημίες ενοχλούν, ενώ τα συνθήματα καθησυχάζουν;
 - Ποια παραδείγματα σας φέρνει στο μυαλό η φράση: *Πριμοδοτούνται οι κραυγές... το προφανές;*
 - Για ποιους λόγους, σύμφωνα με τον συγγραφέα, η σιωπή «ξεχάστηκε» στην εποχή μας;
 - Ο Ριβέλλης κρίνει ότι σήμερα λίγο πολύ λέμε τα ίδια πράγματα, αλλά με διαφορετικές λέξεις (*ταυτολογία*) και ότι περισσότερο μας ενδιαφέρει το στιλ και λιγότερο η αλήθεια των πραγμάτων (*τυπολογία*). Πώς σχολιάζετε την άποψή του;
 - Αναπτύξτε σε μια παράγραφο τη θέση του Ριβέλλη ότι η σιωπή στην εποχή μας δεν αποτελεί αρετή. Φροντίστε να τεκμηριώσετε την άποψη αυτή με παραδείγματα από την καθημερινότητα, τον λόγο των ΜΜΕ, τον πολιτικό λόγο, κ.ά, βλ. και [Έκφραση-Έκθεση Γ' λυκείου, σ. 12](#).
4. Για την *ταυτολογία* και την *τυπολογία* που κυριαρχούν στην τέχνη και στη σύγχρονη ζωή ο αρθρογράφος επιρρίπτει ευθύνες στη ζωγραφική, στον κινηματογράφο, στην τηλεόραση, στη διαφήμιση. Αναζητήστε σχετικά παραδείγματα που τεκμηριώνουν την άποψη του Πλάτωνα Ριβέλλη.

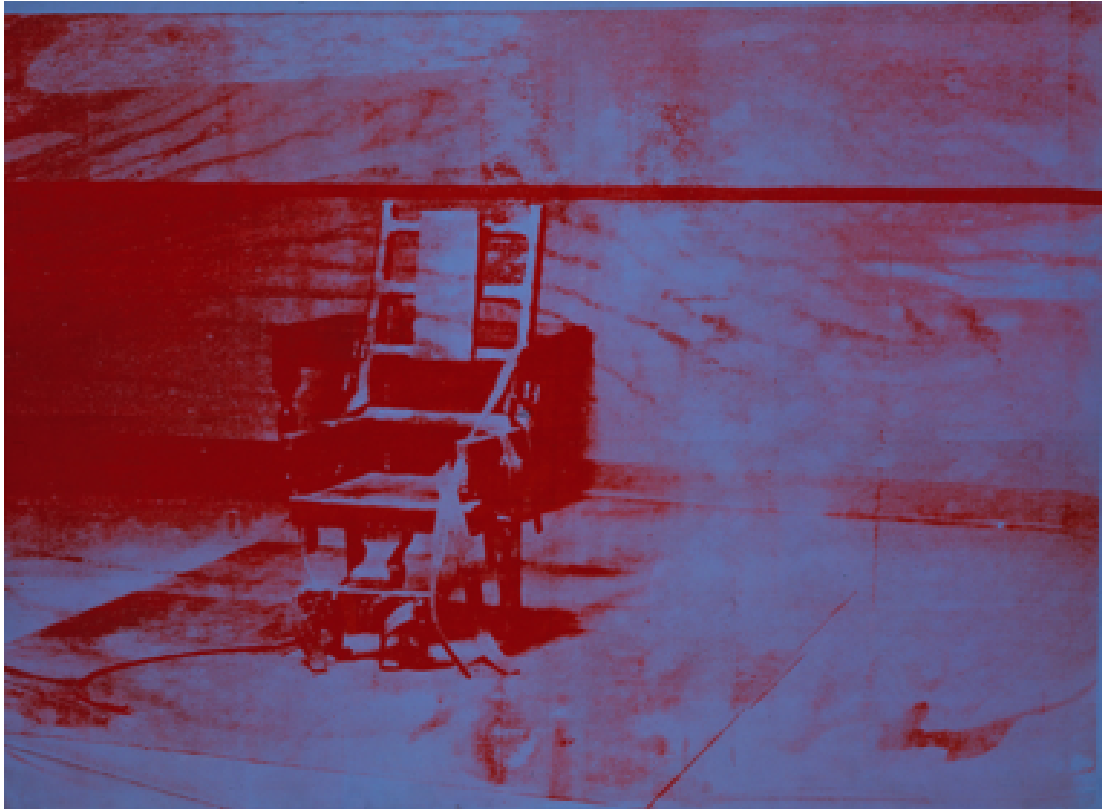
ΧΡΗΣΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΝ

5. Σχολιάστε τον τίτλο του άρθρου *Η σιωπή της φωτογραφίας*. Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τη συγκεκριμένη διατύπωση; Γιατί; Έπειτα δώστε έναν δικό σας τίτλο στο άρθρο, ['Εκφραση-Έκθεση Γ' λυκείου, σ. 175](#).
6. *Η φωτογραφία μιλάει με τη σιωπή της*, γράφει ο Πλάτωνας Ριβέλλης. Πώς αντιλαμβάνεστε, βάσει του συνολικού κειμένου, το οξύμωρο αυτής της κρίσης; Συζητήστε στην ομάδα σας και διατυπώστε προφορικά την άποψή σας, προσπαθώντας να χρησιμοποιήσετε παραγωγικό συλλογισμό και τεκμηρίωση με παραδείγματα.
7. Στις τέσσερις φωτογραφίες του Πλάτωνα Ριβέλλη μπορείτε να βρείτε αν υπάρχει αντιστοιχία με τις απόψεις του; Μην ξεχνάτε ότι μας ενδιαφέρει η «σιωπή της φωτογραφίας» ως προς το περιεχόμενο (τι) και τη φόρμα (πώς). Αν, δηλαδή, ο τρόπος φωτογράφισης (κάδρο, όγκοι, γραμμές, φωτισμός, χρώματα κ.ά.) εξυπηρετούν το φωτογραφημένο θέμα.
8. Να επιλέξετε μια φωτογραφία από τις παραπάνω ή κάποια άλλη από την [επίσημη ιστοσελίδα](#) του φωτογράφου και να συζητήσετε:
- Τι συναισθήματα σας προκαλεί και γιατί;
 - Γιατί προκάλεσε την προσοχή σας;
 - Σας άρεσε (ή και σας δυσαρέστησε) κάτι στη συγκεκριμένη φωτογραφία;
 - Τι απεικονίζει ακριβώς; Ποιο είναι το θέμα της;
 - Βρείτε έναν κυριολεκτικό και έναν μεταφορικό τίτλο για τη φωτογραφία σας. Ποιον τελικά, επιλέγετε και γιατί;
 - Τι πιθανόν να ήθελε να μας πει ο φωτογράφος με τη συγκεκριμένη φωτογραφία;
 - Να παρατηρήσετε το κάδρο, την εστίαση, την οπτική γωνία, τη σύνθεση, τα χρώματα, τις γραμμές, τους όγκους, τις αναλογίες, τον φωτισμό, το κοντράστ, την καθαρότητα, το βάθος πεδίου. Τι παρατηρείτε; Πώς δικαιολογείτε τις επιλογές του καλλιτέχνη; Υπάρχει μήπως κάποια ιδιαιτερότητα και, αν ναι, τι εξυπηρετεί;
 - Αξιοποιώντας μια φωτογραφία της επιλογής σας, να γράψετε ένα κείμενο (αφήγηση, περιγραφή, στοχαστικό δοκίμιο, άρθρο, κριτική ή άλλο) μέχρι 350 λέξεις.
9. Να οργανώσετε στο σχολείο σας μια έκθεση φωτογραφίας με ένα «ανοιχτό θέμα» σχετικό με τη σιωπή, όπως: *Διάδρομοι σιωπής, Και μετά... σιωπή, Σς...!, Σιωπές αγαπημένες ...* Φωτογραφίστε και εκθέστε τα έργα σας με λεζάντες μεταφορικού λόγου. Τέλος, αναρτήστε τις φωτογραφίες στο ιστολόγιο της τάξης σας και ζητήστε από τους συμμαθητές σας να τις σχολιάσουν. Αν θέλετε και να τις αξιολογήσουν, ετοιμάστε μια ηλεκτρονική φόρμα (λ.χ. στο Drive της Google), όπου θα αξιολογούν τις φωτογραφίες με συγκεκριμένα κριτήρια το θέμα (π.χ. σημαντικότητα, επικαιρότητα, πρωτοτυπία, στημένη ή μη) και το κάδρο (π.χ. αρχή του 1/3, φωτισμός, όγκοι, αναλογίες, θέση λήψης, λιτότητα). Για την εργασία σας μπορείτε να αντλήσετε ιδέες από τον ιστότοπο [Andzer Photography](#).
10. Να αναζητήστε στο διαδίκτυο φωτογραφίες με βάση το λήμμα «σιωπή». Να επιλέξετε μια φωτογραφία που σας εμπνέει και να γράψετε μια σύντομη ιστορία που περιλαμβάνει και περιγραφές. Θα μπορούσατε να αξιοποιήσετε τη φωτογραφία σαν αφορμή για την αρχή ή για μία σκηνή της ιστορίας σας, βλ. και ['Εκφραση-Έκθεση Α' λυκείου, σ. 260](#).

11. Δοκιμάστε να περιγράψετε μια φωτογραφία, ώστε και κάποιος που δεν την βλέπει να αποκτήσει την αίσθηση που έχετε εσείς, βλ. και [Έκφραση-Έκθεση Α' λυκείου, σ. 148](#). Συζητήστε μετά για τη δυνατότητα πιστής απόδοσης μιας εικόνας μέσω του λόγου. Τι διαπιστώσεις κάνετε;

🔍 **Η ΑΚΡΙΒΕΙΑ ΚΑΙ Η ΣΑΦΗΝΕΙΑ
ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ**

Andy Warhol, *The idea of an absence, Silence, Big Electric Chair*, 1967

Η φωτογραφία από τη διεύθυνση <http://goo.gl/Ess4bo>